

'Vatandaş Türkçe Konuş' sadece Yahudiler için miydi?

SAHAG GÜRYAN

Surp Haç Tıbrevank Derneği'nin düzenlediği 'Vatandaş Türkçe Konuş - Neden?' başlıklı panelde konuşan araştırmacı-yazar Rıfat Bali, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan

'Vatandaş Türkçe Konuş' kampanyasının asıl olarak Yahudi toplumunu hedeflediğini savundu. Bali, dönemin Ermenice basınının incelenerek bu kampanyanın Ermeni topluma nasıl yansıdığının araştırılabileceğini söyledi.

Surp Haç Lisesi'nden Yetişenler Derneği, 6 Mart Cumartesi günü Kurtuluş'taki lokalinde araştırmacı-yazar Rıfat Bali'yi konuk etti. Bali, 1999 yılında yayımlanan 'Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)' adlı kitabı için yaptığı araştırmaları sırasında elde ettiği verilere dayanarak, 'Vatandaş Türkçe Konuş' kampanyasının, yerleşik kanaatin aksine, gayrimüslimler arasında esas itibarıyla Yahudileri hedeflediğini söyledi. 'Vatandaş Türkçe Konuş' meselesinin 1923-1945 arasında daha da hissedilir olan Türkleştirme politikaları içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirten Bali, 13 Ocak 1928'de başlayan

kampanyanın arka planında iki önemli olay bulunduğunu söyledi: "Birincisi, tarihe 'telgraf olayı' olarak geçen ve Şubat 1926'da gerçekleşen bir hadise. Elli kadar Musevi ileri geleninin İspanya'ya sadakatlerini bildiren bir mektup göndermesi olayı, ki daha sonra bu mektubun gerçek olmadığı ortaya çıkıyor. İkincisi ise, Ağustos 1927'de Musevi bir genç kızın, 60 yaşlarındaki bir Müslüman Türk tarafından öldürülmesi. Genç kızın cenaze töreni büyük bir siyasi gösteriye dönüşüyor. Bunların sonucunda çıkan şey ise Türkçe konuşmayanlara 'ders vermek' oluyor."

Devlet nazarında 'örnek cemaat' olan Musevilerin Türkçe konuşmamasının kampanya-

nın uygulanmasında önemli bir rol oynadığını ifade eden Bali, kampanyanın ardından Musevi toplumunda yaşanan değişimleri de aktardı. Baskıların ardından sinagoglarda Türkçe konuşulacağına dair yeminler edildiğini, Yahudi okullarının Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesinin gündeme geldiğini ve Türkleşme için çeşitli dernekler kurulduğunu anlattı.

1945'ten sonra azınlıklara yönelik Türkçe konuşma baskılarından da söz eden Bali, baskılar nedeniyle yurtdışına göç eden Musevi asıllı birinin "Türkçe konuşma baskısı yüzünden, sürekli kırbaç yiyordum gibi yaşıyordum" dediğini aktardı.

